

tanítványatisztátalan³¹⁸, azaz mosatlan kézzel eszik³¹⁹, (3) – a farizeusok ugyan is, meg az összes júdeaiak³²⁰, nem esz nek ad dig, amíg buzgón³²¹ meg nem mosták a kezüket, [így] ragaszkodnak a vének³²² hagyományához; (4) és nem esz nek a piacról sem semmit, ha csak [előbb] meg nem hintik [vízzel], és sok egyéb dolgot is van, amit átvettek, és ragaszkodnak hozzá: [ilyen például] a poharak, kor�ók és rézedények lemosása –, (5) akkor a farizeusok és az írástudók megkérdezték³²³ őt: „Miért nem járnak el tanítványaid³²⁴ az ősök hagyománya szerint, hanem tisztátalan kézzel esznek?” (6) Ő azonban³²⁵ ezt mondta nekik: „**Találón**

³¹⁸A „tisztátalan”-nak megfelelő görög *koinosz* = közös szó arra utal, ami a hamis isteneket szolgáló „pogányokkal” közös, vagyis az igaz Istentől idegen, mondhatnánk úgy is, pro fán. Te hát nem a fizikai tisztaság, a higiénés kérdéseiről van itt szó, hanem az ún. *kultikustisztaságról*, arról, hogy mi az, ami összeér, vagy nem ér össze Istent tisztaságával, szentségével, azaz lényegileg arról, hogy mitől válik az ember tisztává, értékesé, vagy értéktelenné Isten szemében (teológiai megfogalmazásban: „mitől igazul meg”).

³¹⁹Szószereint: „eszik a kenyeret” (ugyan így az 5. versben is).

³²⁰Az eredeti (*hoi Iúdaioi*) szokásos „azsidók” fordítása hamis általánosításokhoz és képzetársításokhoz vezet; ezért is, és mert feltehetően valóban főképp a júdeai zsidókra, vagy az egyik rétegére vonatkozik, elterünk a szokásos fordítástól.

³²¹Az eredeti *tipügmé* (ököl, kéz) szó igen nehezen értelmezhető ebben az összeütgésben; esz közhatározói esete azonban („ököllel”) átvitt értelemben azt jelenti, „buzgón, gondosan”. Megerősíti ezt az értelmezést, hogy több kódex is a *pükna* (= *püknosz*) = erősen, deréksan ki fejezést használja a *pügmé* helyett.

³²²Eki fejezés inkább méltóságot, hivalt jelentett, mint életkort: a babiloni fogságutáni időkben ökalották a helyi hatóságokat, s első sorban az adminisztrációért feleltek; képviselői ket a legfőbb vallási és politikai hatóságba, a Főtanácsba is bevették; gondosan őrizték az ősi hagyományokat, azokat a parancsokat és gyaorlatokat, amelyek pontosították a mózesi előírásokat (ez támasztja alá „az ősök” vagy „a régi ek” fordítást az 5. versben).

³²³Nem „árthatlan”, hanem kritikus érdeklődés ez: hivatalos „tanbeszélgetés”, az „inkvizíciós eljárás” része (vö. 2,23–3,6).

³²⁴Udvari asan nem a meszt vádolják, hanem tanítványait, megadva neki a könnyű vissza vonulás lehetőséget: csak el kell határolódni a követőinek hagyománytörésétől.

³²⁵Jézus az elhatárolódás helyett „ellentámadásba megy át”, de nem azért, hogy legyőzze, hanem hogy meggyőzze, megterésre indítsa őket (vö. 3,5). A hagyományra irányuló gondjukkal az egyetlen helyes gondot állítja szembe: Mit akar Isten maga?

ítélt³²⁶ rólatok, színeszokről³²⁷ Izajás, mert megíratott³²⁸: »Ez a nép ajkával tisztel engem, de a szíve messze távol maradt tőlem.

(7) Hiábavalóan vesznek körül istentisztelettel, mert [ugyanakkor olyan] tanításokat tanítanak³²⁹, amelyek [csak] emberek rendelkezései.«⁽⁸⁾ Isten akaratát³³⁰ figyelmen kívül hagyják, és [helyette] emberek hagyományához ragaszkodnak.³³¹

(9)³³² És [még] ezt mondta nekik: **„Remekül vetitek el³³³ Isten akaratát [annak érdekében], hogy megőrizhessétek a ti [saját] hagyományokat.**⁽¹⁰⁾ **Mózes ugyan is azt mondta: »Tiszteld apádat és anyádat!«** To váb bá: »Aki apját vagy anyját ócsárolja, halálnak halálát vallakoljon!«³³⁴ (11) **Ti viszont azt mondjátok**

³²⁶ Az ere de ti ben „pró fé talt”. A pró fé ták lé nye gi te vé ken y sé ge nem a „jó ven dö lés” volt, ha nem Isten aka ra tá nak tol má cso lá sa, al kal ma zá sa egy egy konk ré t hely zet re, va gyis an nak meg í té lé se, ér té ke lé se, ki ho gy an áll „Is ten szí ne elő tt”, és ho gy an kel le ne vi sel ked nie (vö. 255. láb j.).

³²⁷ Az írás tu dók an nyi ra ra gasz kod tak a ha gyo má nyok hoz, ho gy azok ked vé ért fel ál do zták Is ten aka ra tát. Ez meg osz tott, „két sze mé lyi sé gű” em be rek ké, szí né szek ké tet te őket (ez a hü pok ri té sz al ap je len té se): a szí né szek nek u gy an is hi va tás sze rű en va la mi má st kell elő ad ni uk a szín pa don, mint amik az é let ben. Í gy az írás tu dók sem (fel tét le nü l) go nosz szán dé kú kép mu ta tók, ha nem o ly an em be rek, akik nek nem sza bad spon tá nul cse le ked ni ük, ha nem egy szá muk ra elő írt sze re pet kell el já tsa ni uk: a nyil vá nos ta ní tás és imá d ko zás so rán szá juk kal meg kell val la ni uk Is tent, ho lott va ló já ban meg ta gad ják őt, mert nem azt hir de tik és te szik, amit Is ten té ny le ge sen akar (vö. Mt 21,28-31), ha nem amit az em be ri ha gyo má nyok kö ve tel nek.

³²⁸ Iz 29,13. Jé zus nem va la mi ide gen döl got akart be le vin ni Iz ra el (val lá si) é le té be, csu pán „meg szűr te” az Ó szö vetsé get: isten el lenes nek és ember el lenes nek is mer te fel a Mó zes re hi vat ko zó tör vé ny es ke dé st, és ez é rt nyí ltan le vá lasz tot ta azt Iz ra el hi te les val lá sos sá gá ról.

³²⁹ Ti. szent ta nok ként, Is ten aka ra ta ként.

³³⁰ Az ere de ti ben: „pa ran csát” (u gy an í gy a 9. vers ben is). For dí tá sun kat az ér te lem sze rű sé g mel lett alá tá masz tja a 13. v. is, ahol u gy an ez „Is ten szava ként” je lenik meg, hű en az ere de ti hé ber szem lé let hez, amely a „tíz pa ran cso la tot” tíz „igé nek, szó nak” (*dabar*) ne ve zi.

³³¹ Itt ál ta lá nos ság ban meg fo gal ma zott vád já t Jé zus gy ak ran tá masz tja alá pél dák kal; vö. 2,3-11; 7,9-13; 10,2-9; 12,38-39.

³³² Pél da kö vet ke zik a 8. vers ben meg fo gal ma zott té tel re.

³³³ Jé zus tól nem ide gen az í ró nia, még an nak ma ró for má ja, a szá r kaz mus sem.

³³⁴ Ki zár hat juk, ho gy Jé zus bár ki nek a meg ö lé sét kí ván ta vol na, s ho gy még szá mon is kér te vol na bi zo nyos em ber ö lé sek vég re haj tá sá nak el mu lasz tá sá t, amint ez a szó veg ö ssze füg gés ből kö vet ke zik. E mon dat ki

tok: »Ha va la ki azt mondja apjának vagy anyjának: Korbán – vagyis áldozati ajándék³³⁵ – az, ami vel hasznodra lehet nek»,⁽¹²⁾ [ak kor már] nem engeditek meg, hogy az ille tő bár mit is tegyen apjáért vagy anyjáért.³³⁶ ⁽¹³⁾ Így helyezi tek hátá lyon kívül Isten szavát hagyományotok révén, amelyet ti magatok tettetek hagyományá³³⁷, és sok más ehhez hasonló tesztek.³³⁸

⁽¹⁴⁾³³⁹ Ismét magához hívta a tömeget, és így szólt hozzájuk: **„Hallgassatok rám mindnyájan, és értsétek meg:⁽¹⁵⁾ Semmi [olyan] nem teheti tisztátalanná [Isten előtt]³⁴⁰ az embert, ami kívülről megy be léje; ha nem az te szíztáta lan ná az em-**

hagyásával áttetsző, logikus gondolatmenet marad: „Mózes azt mondta...” – „Ti viszont azt mondjátok...”

³³⁵ A hallgató ságak nem kellett megmagyaráznia a *korbán* fogalmát...

³³⁶ A *korbán* „intézményével” zseniális trükköt eszeltek ki arra, hogyan játszhatják ki Isten akaratát – Istenre hivatkozva: Ha va la ki „korbánnak”, a templomnak szánt áldozati adományok minősítette azt, ami vel (idős) szüleit kellett volna segítenie, akkormint sült a szülők támogatását előíró 4. parancs hátá lyá alól, s ráadásul élete végéig használhatta a szóban forgó javakat, mint ahogy azok csak sajtóhála után szálltak át a templomra! („Mellesleg” az effajta adományok igen hasznosak voltak a templom gazdasági bázi sa és mind azok számára, akik a templomból éltek.) – Egyébként a korírás tudója ma guk is igyekeztek gátat vetni a korbánnal kapcsolatos visszaéléseknek, csak hogy a rendszeren belül marad a jogi szabályozással; Jézus viszont mindenestül elvetette a korbán gyakorlatát, mivel az elment monddott Isten akaratának.

³³⁷ A mondat másodika fele a szóközt fordította sokszor („amelyet át hagyományoztatok”) fölösleges ismétlés; az eredeti, valóban nem könnyen fordítható kifejezés (*hé paredókate*) értelmét így fogalmazhatjuk meg: Isten akaratát oly módon helyezi tek hátá lyon kívül, hogy sajtó „áthagyományozásokkal” azt teszitek szent „hagyományá”, amit akartok. (A szóban forgó kifejezésben a *hé* a vonatkozó névmás módhatározóirészes esete.)

³³⁸ Az effajta *általánosítás* feltehetően nem Jézus hangja. – Egyébként ő maga tanúsította, hogy léteznek olyan írástudók is, akik „közel vannak Isten országához”, mivel a „főparancsot” ismerik a központi jelentőségűnek (12,34). Az írástudók védelmében még azt is elmondhatjuk, hogy maguk is meghatározottjai annak, amit másoktól számon kérnek: vak vezetők (Mt 15,14), fogoly rabtartók ők, foglyai az általuk képviselt rendszernek.

³³⁹ A 14-23. vers tanításának „szétosztása” a tömegre és a tanítványokra való színtűleg Márk szerkesztő munkája; ez magyarázhatja a nehezes ismétléseket.

³⁴⁰ Vö. 318. lábj.

bert, ami ki jön az em ber ből.³⁴¹ (16) **(Aki nek van füle a hal lás ra, hall ja meg!)**³⁴²

(17) Mi u tán [el vált] a tö meg től, [és] be ment [a] ház ba³⁴³, tanítványai meg kér dez ték őt a ta lányos ki je len té sről³⁴⁴. (18) Erre azt mond ta ne kik: „**Ti is ennyi re ér tet le nek vagy tok? Nem fog já tok föl, hogy sem mi, ami kí vül ről me gy be az em ber be, nem te het tisztá talan ná,**⁽¹⁹⁾ **mi vel nem a szí vé be me gy, ha nem [csak] a gyom rá ba, majd [pedig] a bu dí ba**³⁴⁵ **ke rül?**”³⁴⁶ Ezzel tisztá nak nyil vá ní tott min den é tel t. (20) Vi szont azt mond ta, hogy „**ami ki jön az ember ből, az tes zi tisztá talan ná az em bert;**⁽²¹⁾ **ugya nis be lül ről, az em ber szí vé ből jön nek elő a go nosz meg fon to lás sok, kur vál kodás, lopás, gyil ko lás,**⁽²²⁾ **há zas ság törés, kap zsi ság, go nosz ság, csalás, kicsapongás, rossz indulat, isteng yal ázás, gög, esz tel en ség.**³⁴⁷ (23) **Mín de zek a go nosz ságok be lül ről jön nek, és**

³⁴¹ Az írás tu dók ál tal ki agyalt tisztá tá sá gi rend szer szük ség te le nül meg ter hel te a ki se mbe rek min den na pi é telét (a szerte ág azó és bonyo lult elő ír á so kat gy a kor la ti lag képtel en ség is volt meg tar ta ni), rá ad á sul ál landó an nyomasz to tta is lel ki is me re tük et (hiszen va la mitől fol y ton „tisztá talan ná”, és ezért jó vá té tel i ál do zat be mu tatás ra kö te le zetté is vál tak); leg rossz abb ele me azon ban az volt, hogy re tten e tes is ten ké pet vé sett be le az em be rek be. Mert mi cso da Is ten az, aki előtt érték te len né vá lik az em ber, ha meg eszik bi zo nyos é te le ket, ha be le bo csát ko zik a nem zés és a szü lés fo ly a ma ta i ba, ha meg é rint egy lep rá st vagy ha lo t tat? Ezért volt szük sé ges, hogy Jé zus ily en erő tel je sen szét ver je a kul ti kus tör vé nyek meg tar tá sá val meg sze rez hető tisztá sá gi illú zi ó ját.

³⁴² Ez a fel hí vás sok kéz í rat ban nincs meg. Ld. 148. láb j.

³⁴³ Úgy is ér tel mez he tő, hogy „ha za ment”. Vö. 75. láb j.

³⁴⁴ Ez a hé ber *masal*, ill. az arám *mathla* egyik je len té se a sok kö zül (ld. 143. láb j.); a 15. vers ben fog lalt ki je len té s re vo nat ko zik.

³⁴⁵ Az ál ta lunk el ért (la tin, né met, an gol, fran cia és ma gy ar nyel vű) for dí tá sok kö zül egyet len egy sem me ri le for dí ta ni Jé zus nak ezt a ki fe je zé sét (a gö rög ben *aphedrón*), ha nem va la men nyi en fi no mít já k (még az egyé b ké nt eny hén szól va sza bad szá jú Lu ther is), sőt oly kor fi nom kod va ír já k kö rül, mint ahogy az egész ó kor egyet len klasz si ku sa sem vet te so ha a szá já ra, és már a „D” kó dex is a „ka ná lis, árok, gö dör” je len té sű *okhetosz*-szal helyettesítette.

³⁴⁶ Jé zus né pi e sen, vas ko san és ta lán ne vet ve ma gy a rá z za el, mi ért nem te he tik tisztá tá lan ná az em bert a „tisztá ta lan” é te lek. A leg egy sze rű bb ha lász vagy pa raszt is rö g tön meg ér ti az ef faj ta val lá si elő ír á sok hi á ba va ló sá gát, ne vet egyet, és meg sza ba dul ré gi fé lel me i től. Csak a ta nít vá nyok nem ér tik? Min den eset re még hús vét után sem fog já k ér te ni, ld. ApCsel 10,9-16, ezen be lül is fő ké pp a 15. ver set.

³⁴⁷ Az ef faj ta (erény- és) bűn ka ta ló gu sok ide ge nek Jé zus tól.

7,28–29

neki³⁵⁵: „*Engedd, hogy előbb a gyerekek lakjanak jól! Nem helyes ugyan is elvenni a gyerekeket, és a kisgyerekek elé vetni.*”³⁵⁶

(28) Az [asszony] viszont megfellelt neki, és így szólt hozzá: „Igen, uram! De a kisgyerekek is esznek az asztal alatt a kisgyerekek morzsáiból.”³⁵⁷ (29) Erre azt mondta neki³⁵⁸: „**Erre az [értelmes] be-**

³⁵⁵ Az állításnak a szövegben nincs alanya (sem személy név, sem személynév más, sem mutató név más formájában), vagyis nem világos, ki mondta! (Annál megpöbb, hogy a legkiválóbb fordítások is gondtalanul beoldják: „ő”, „Jézus”, sőt: „mondotta neki az Úr”...)

³⁵⁶ Képtelenség, hogy Jézus ilyen kijelentést tett: 1) Lehettelen, hogy aki kortársai elfogásával ellentétben azt tanította, hogy Istent fölkelteni napjait jóra és gonoszra egyaránt, s hogy az ember csak Istent jószágának az ellenség szeretéséig terjedő utánzásával válhat „Isten fiává” (Mt 5,44-45), az kortársai valamelyetértésben kijelentse, hogy csak a zsidók Istent gyermekei, a nem zsidók pedig csak gyerekek. Fokozott képtelenség, hogy ezt egy gyermek egész ségért könyörgő, amúgy is a lábai alatt heverő asszonynak mondja, mint egy még jól meg is rugdalva őt. 2) A kenyér elvézésének képe *nem illik bele a helyzetbe*, használatágyan elemjûnektünteti föl Jézust, hiszen a zsidók cseppet sem rövidülnek meg, ha meggyógyítanak egy pogányt. Ellenkezőleg, csak növekednek a zsidók Istennel szemben. Ha viszont a kép nem a kenyérszûkösségére, ha nem értékre akar utalni, akkor azt jelenti, hogy Istenszemében a pogányok csak „gyerekek”, és nem érdemlik meg, hogy megkönyörüljön rajtuk. Jézus azonban ennek azt ellenkezőjét hirdette és gyakorolta (vö. Mk 5,19; Mt 8,10-13). 3) Jézus nem mondhatja, hogy „nem helyes”, hogy az tán rögtön *megtegye, amit helytelenek tart*, ha csak közben nem váltott meg a helyzet, vagy nem megrült fel új nézőpont. Az evangélista leírása szerint azonban mindössze annyi történet, hogy a pogány nő nyomtatékosan megismétli erejét kérését.

³⁵⁷ A valószínűség – az evangélisták ábrázolásával ellentétben – kétféleképpen mehet végbe az események: 1) Ismerve – és Jézusról, a zsidógyógyítóról is feltehetően – a zsidók elfogását, az asszony mondhatta Jézusnak: „Bizonny, a ti szemetekben mi csak gyerekek vagyunk. De hát a kisgyerekek is esznek az asztal alól a morzsáiból...” 2) Jézus egyik tanítványa, de még inkább *házgazdája*, egy diáspórá-zsidó mondhatta a Jézus szájába adott mondatot, s erre reagált a zsidó asszony: „De hát a kisgyerekek is...”

Az áthagyományozás, illetve az evangéliumszerkesztés folyamatában aztán (a Jézust nem értő, valószínűleg nem értő „Jézus-követők”...) jézusi mondást csináltak az asszony szavaiból, s a végleges változatban az asszony immár csak erősíti „Jézus kijelentését”. Erre a bizonyítást hagyományozási folyamatra utalhat, hogy a végleges szövegben *nyelvtanilag nem állapítható meg*, ki tette az egyik döntő kijelentést (ld. 355. lábj.).

³⁵⁸ Az állításnak itt sincs alanya a szövegben, bár most világos, hogy Jézus az.

szédre való tekintettel menj el, lányodból kiment³⁵⁹ a démon.”

(30) Akkor ha za ment, a kis lányt az ágyon fekve találta, s a démon [már] ki ment [belőle].³⁶⁰

³⁵⁹ A szöveg szerint Jézus semmilyen „gyógyítási paranccsot” nem ad ki; nem kiűzi a démont, ha nem csak megálta pítja, hogy ki ment, nincs tehát szó távgyógyításról.

³⁶⁰ Viszonylag könnyen értelemzhetnénk az effajta történeteket, ha a) jobban ismernénk azok eredeti tartalmát és hátterét (például hogy mi benyilvánult megennék a kis lánynak a „megszállottság”), b) az evangélisták nem fűjták volna fel őket látványos csodáká, s az elbeszéléseket nem töltötték volna felsajátteológiai nézeteikkel, c) nem szoktuk volna meg, hogy eleve csoda leírásokat lássunk bennük (belejük látva azt is, ami nincs is ott, ebben az esetben például a „távgyógyítást”). Mindezek ellenére itt a következő magyarázatot kísérelhetjük meg alélektan, illetve a mélylélektan segítségével:

Kézen fekvő, hogy *a kis lány betegségeknek és gyógyulásának forrása egy aránt az anyja*. A szülők, különösen az anyák aggodalmaskodása, ezerféle szorongása („Ne menj ki az utcára, kis lányom, baj érhet!” – „Miért nem eszel, kis lányom? Csak nem vagy beteg?” – „Hogy viselkedhetsz így, kislányom? Milyen felnőtt/feleség/anya lesz belőled?”), többnyire a „kötelesség- és felelősségtudat” gyönyörűkontősebe öltözve, könnyen valamiféle „démonná” sűrűsödik, mai nyelvenszólva „*átragad*” *agyerekekre*: olyan gondolatokat, érzelmeket, magatartásformákat vált ki belőlük (például teljes önállóságot, masszív dacot, lázadást, kétségbeesést, egyetemes életféltelmet), amelyek valósággal „megszállottá teszik”, örületbe kergetik őket. Majd bezárl az ördög kör: a szülők pánikba esnek, s már csak emiatt is mindent rosszul csinálnak. Minél nagyobb „felelősséget” éreznek, annál rosszabb lesz az tánygyermekük sorsa (vö. 487. l.áb.).

Joggal feltételezhetünk itt is ilyesmit, hiszen úgy tűnik, az asszonynak nincs férje, ezért úgy érezheti, hogy „minden felelőség az ő vállalt nyomja”. Jézus „kelletlenségéből” („azt akarta, hogy senki se tudja meg ott létét”) megérthette, hogy még „egy ilyen nagy ember” „felelőségének” is vannak határai, hogy a „felelősségtudat” nem lehet a szorongás, a zsarnokság és a megfélemlítés menlevele. Ez a felismerés, továbbá Jézus gyógyító erejébe vetett *feltétlen bizalma* (vö. Mt 15,28) és Jézus „karizmatikus sugárzása”, nyugalmaz meg nyugtató szavai gyökeres fordulatot hozhatak létre *őbenne* – és *ezáltal* a lányában is. Látva pedig az asszonyban bekövetkezett változást, Jézus nyugodtan kijelenthette: „Lányodból kiment a démon.” (Nem kell a mélylélektan szakértőjének lenni ahhoz, hogy tudhasuk: az effajta belső fordulatok ki sugárzása nem is mertér- és időbeli korlátokat, de a mélylélektan is igazolja, hogy a démonia általa pótolnak megszűnésére jellemző ez a fajta hirtelenség, pillanatszerűség.)

7,31–33

(31)³⁶¹ Majd ismét elment Tírusz határából, és Szidónon keresztül, [aztán] a Tízváros határvidékét átívelve elment a Galileai-tengerhez.³⁶² (32) [Ott] egy süket³⁶³ és nehezen beszélő³⁶⁴ [embert] vittek hozzá³⁶⁵, és kérve kérték, hogy tegye rá a kezét. (33) Erre félre vonta őt a tömegből egy magában³⁶⁶, ujját a fülébe dugta, majd [az ujjára] köpött, [s a nyállal]³⁶⁷ megérintette a nyel-

³⁶¹ Az evangélium más mozzanataival együtt (vö. 5,43; 6,13; 8,23-25; 9,26-27) a most következő történet is említi, hogy Jézus nem csupán karizmatikusan gyógyított, hanem alkalmazta kora orvoslási módjait is, amelyek benteles módszerrel gyógyítottak. Vö. 243. lábj.

³⁶² Más kéziratok szerint „Tírusz és Szidon határából...”. A cél mindkét esetben a Galileai-tenger (észak-) keleti partja, de az első eset kb. 120, a második kb. 60 km gyalog távolságra van.

³⁶³ Az eredeti kiíratás (kóphosz) jelezte, hogy süket, de azt is, hogy néma (vagy hallgató), és a kettőt együtt is! A szöveg összeügyesíti a miattérdekes megmaradni a hagyományos „süket” fordításnál.

³⁶⁴ Az eredeti kiíratás (mogilalosz) valódi értelmében még akóphosz-énál is nehezebben fejtette meg. A szóelőtagját egyesek a mogisz-ból (fáradtságosan, alig) eredeztetik, mások a mongosz-ból (tompán, artikulálatlanul). Azáltalános értelmű „nehezen beszélő” mellett döntöttünk, ami azt is jelenti, hogy „fojtottan” vagy „rekedten”, de azt sem mi képpenséggel, hogy az illető teljesen néma volt. Megérti ezt, hogy gyógyulása után „rendesen beszélt”.

³⁶⁵ Ismét akadnak olyan emberek, akiknek (többnyire már gyermekként) azt kell megérteniük, hogy a lehetőségek széles körű tevékenységük megköveteli a fordulatokat, mint „ebbe neked nincs beleszólasod”, „most fogd be a szád”, „mi ket nem beszélsz már megint”, vagy: „teljesen megőrül téll”, „már megint kezdted”, „most az tán elegem van”; ugyan ez a folyamat követve, erkölcsi útján is végbe mehet, ami korábban bizonyságot tett, vagy a lelki érzékelés határait tevékenységükkel, illetlenek nyílvánítják. Mindezek következtében könnyen előfordulhat, hogy az efajtatott rákáldozatnak halló-ésbeszélőképessége egyaránt megbénul: sem meghallani nem képes már környezetét, sem szólni nem képes már ahhoz – valóban „süketné mává” válik, előbb a szólelki, majd testi értelemében is. (Vö. 492. lábj.)

³⁶⁶ A gyógyulás első feltevése ilyenkor elválogatni attól a tömegtől, amelyet a betegség nem akart tudatolni, és amelyhez nem kívánt szólni; így nem érvényesülhetek a tömegviselkedési szabályai és pszichikai hatásai, amelyek a betegséget kiáltották. (Az ember „önmagára találását” a franciák úgy mondják: „défoulement”, „tömegtelenítés”!)

³⁶⁷ Az ókorban különleges gyógyítóerőt tulajdonítottak a nyálnak, és ezért széles körben alkalmazták, különösen szembetegségek gyógyítására (vö. Jn 9,6).

vét³⁶⁸, (34) aztán feltekintve az égre, sóhajtozott³⁶⁹, és így szólt hozzá³⁷⁰: „**Effata!**”³⁷¹ Ez azt je len ti: „Nyíl meg!” (35) És³⁷² megnyíltak a fülei, és rögtön³⁷³ megoldódott nyelvének bilincse³⁷⁴, és rendesen beszélt. (36) Megparancsolta nekik, hogy senkinek se mondják el³⁷⁵, de bár mennyi re pa ran csol ta [is] ne kik, azok an nál mértéktelenebbül híresztel ték, (37) és min den mér té ket meg ha la dóan megdöbrentek³⁷⁶, mond ván: „Min dent jól tett! A sü ke te ket is hal lók ká te szí, s a szót la no kat³⁷⁷ is be szé lők ké!”³⁷⁸

³⁶⁸Ha létezik valami, ami képes meggyógyítani a süket némaság démoniáját, akkor éppen ez: a Jézus gesztusaiban megnyilvánuló hatalatlan megértés, gyönge ség és segíteni akarás, amely sebes pontján érinti a beteget (vö. 50. l. ábr.).

³⁶⁹Az ere de ti ige (*sztenadzein*) azt is je len ti: nyög, zihál, li heg, szenved; mindenképpen valamilyen felindultságra, belső küzdelemre, tusakodásra utal. Ki fejez he ti – az égre tekin téssel együtt – Jézus fohász kóráját a Teremtőhöz, minden po zítív éle ter ő for rásá hoz, to váb bá együtt ér zé sét a be teg gel és küz del mé tan nak gyó gyu lás áért.

³⁷⁰A beteghez – és semmi képp sem az éghoz, ahol gyan nem egy forrás sejteti!

³⁷¹Másködexek szerint „Effeta”. Korabeli szövegek tanúsága szerint ez a fel szó lí tás az egész em ber hez in té zett meg szó lí tás, s az mint tel jes egész nyílik meg, kü lö nös te kin tet tel azon ban a be teg ség től érin tett szer vé re. Ez az mo z za nat is utal arra, hogy Jézus itt nem „csodát művelt”, hanem becsületesen fáradozott a beteg gyógyulásáért, és megkövetelte annak együttműködését is!

³⁷²Sok kéziratban itt is meg talál ha tó a „rögtön” kifejezés.

³⁷³Ez lehet Márkra jellemző szófordulat is, de híven tükrözheti a való sá got is: a „süket némaságot” okozó görcs megszűntével nincs már akadálya annak, hogy az ille tő hall jon és be szél jen (vö. 360. l. ábr. leg vé ge).

³⁷⁴Mint adott esetben bár mely be teg sé get, a (süket-) némaságot is démoni megközöttségként értelmezték (vö. Lk 13,16).

³⁷⁵Etiltás in do ka – mivel a Tízváros említéséből a Galileai-tenger keleti partvidékére kell kö vet kez tet nünk – itt is az, hogy Jézus szeret ne rej tek ben ma rad ni (vö. 348. l. ábr., de ld. még 51. és 242. l. ábr.).

³⁷⁶Vö. 30. és 256. l. ábr. vége.

³⁷⁷Ez a kifejezés (*alalosz*) is utalhat arra – per sze Márk szán dé ká val el len té t ben –, hogy a beteg nek nem szer vi baja volt, ha nem pszichikai okok gátol ták a beszéd ben.

³⁷⁸A szokásos „kórus záradék” itt is azt feje zi ki, ahol gyan az evan gé lista lát ja, il let ve lát tat ni akar ja az ese mé nye ket, csak hogy az több nyi re el len té tes az ere de ti tör té né sek kel, il let ve azok tény le ges mon da ni va ló já val (vö. 189. l. ábr.).

8,1–5

8 ⁽¹⁾³⁷⁹ Mi vel azok ban a na pok ban is mét nagy tö meg volt [vele], de nem volt [már]³⁸⁰ mit en ni ük, [Jé zus] ma gá hoz hív ta ta nít vá nya it, és ezt mond ta ne kik: (2) „**Mé lyen együttérzek³⁸¹ a tö meg gel, mert már há rom nap ja ki tar ta nak ná lam, és nincs mit enniük.** ⁽³⁾ **Ha éhe sen bo csá tom haza őket, ki dől nek az úton, fő leg [hog y]³⁸³ né melyi kü k messzi ről jött.**” ⁽⁴⁾ Ta nít vá nya i így fe leltek neki: „Honnan lesz ké pes itt vala ki jó lla kat ni ezeket ke nyér rel a pusztá ba³⁸⁴ [vezető útra]?” ⁽⁵⁾ Erre meg kér dez te őket:

³⁷⁹Többszentírásmagyarázó fel té te le zi, hogy az aláb bi el be szé lés csak a 6,35–44-ben foglalt történet irodalmi megkettőzése. Nézetünk szerint ennek el le ne mond, hogy nem ér vé nye sül „a foko zástör vé nye”, hisz en a me getetett em be rek szá ma „öt ször sok ról” „négy szer sok ra” csök ken. Az is mét lés nek – az em be rek éh sé gén túl me nő en – elég sé ges oka le he tett, hogy Jé zus újból bele akarta vésni tanítványaiba a kenyér meg osztásának fon tos „tan anya gát”. (Mint ha ma ro san ki de rül – 8,16–21 –, még ez is ke vés volt.) – A tör té net ér tel me zé sét ld. a 6,35–44-ben.

³⁸⁰E be szú rás ma gyá rá za tá ul ld. 382. láb j.

³⁸¹Az ere de ti ben itt is a *szplankhnidzein* ige áll; vö. 289. láb j.

³⁸²Ez nem fel té t le nül je len ti azt, hogy már há rom nap ja éhez nek, aho gyan Márk ta lán se j tet ni sze ret né (vö. 292. láb j., 2. bek.), ha nem in kább azt, hogy há rom nap ja ott van nak, és mostanra má el fog yott az enni vá lój uk.

³⁸³Ez itt a *kai* (= és) ér te lem szer int i je len té se.

³⁸⁴Az ere de ti ben: *ep’ erémiasz*. Ezt már Máté *en erémia*-ra („a pusztá ban”) vál toz tat ta (nyil ván mert az ere de ti nem ér tet te, vagy té ves nek ta lál ta), sőt kö vet té k az tán a la tin, majd az ös szes mo dern for dí tá sok is. Csak hogy a gö rög nyelv tan sze rint az *epi* tárgy eset tel (és hely ha tá ro zói ér te lem ben) ki zá ró lag a moz gás *irányát* ad ja meg a Hová? kér dés re fe lel ve, te hát csak „-ba, -be, -ra, -re, hoz-, hez-, höz, irá nyá ba, felé” és „-ig” (pl. „Je ru zsá le mig men tek”, azaz: Je ru zsá lem be) ér te lem ben for dít ha tó. A kó de xek ben egyet len el té rő (va gyis *en-es* = -ban, -ben je len té sű) szö veg vál to zat sem ta lál ha tó.

Az egyet len logikus ma gyá rá zat: Ennek a kenyérmeg osztás nak a hely szí ne *nem* a pusztá, ha nem Jé zus ka far naumi há za (vö. 2,1.15; 3,20; 9,33 és Mt 4,13!), pon to sab ban an nak ud va ra (6. v.: „dől je nek le a föld re”), s mi el ő tt el bo csá ta ná hall ga tó it a pusztá *ba*, va gyis a pusztán (= la kat lan hely en) ke resz tül ve zet ő, ha za felé tar tó útra (vö. 3. v.), meg oszt ja vel lük az ott hon ta lál ha tó tar ta lé ko kat, hogy „ki ne dől je nek az úton”. Így aztán a tanít vá nyok kér désé ben sze repl ő „itt”-nek nem az az ér tel me, hogy „itt a pusztá ban”, ha nem az, hogy „itt va la ki”, azaz „kö zü lünk va la ki”; kér dés ü kette hát *nem* az moz gat ja, hogy a pusztá ban van nak, ha nem mint az első ke nyér meg osztá si tör té net ben is (6,37) az, hogy hon nan ke rít se nek en nyi em ber nek ele gen dő ke nye ret.

Ér tel me zé sün ket meg erő sí ti, hogy a kés őb bi ek ben (8b v.) a *ház tar tás ban* hasz ná la tos fo nott (ké zi-) ko sa rak ról esik szó (ld. 389. láb j.), s

„Mennyikenyeretek van?” Azok pe dig ezt mond ták: „Hét.”^(6a-c) Ekkor fel szó lí tot ta a tö me get, hogy dől je nek le a föld re, majd fog ta a hét ke nye ret, há lát ad ott³⁸⁵, meg tör te [a ke nye re ket] és oda ad ta tanít vá nyai nak, hogy teg yék [az em berek] elé; (8b)³⁸⁶ ők át is vették³⁸⁷ a szé ttör delt da ra bok bősé gé t³⁸⁸, hét fon ott kos árral³⁸⁹, (6d) és a tö meg elé tet ték. (7) Ke vés ha luk is volt. Azok [fő lött] is el mond ta az [asz ta li] ál dást, és meg mond ta, hogy azo ka ti ste gyék [az em be rek] elé. (8a) Et tek, és jól is lak tak, (9) pe dig négy szer so kan vol tak³⁹⁰. Az tán el bo csá tot ta őket, (10) és rö g tön ha jó ba szállt ta nít vá nya i va leyütt, és Dalmanuta³⁹¹ vi dé ké re ment.

(11) Kimentek³⁹² a farizeusok, és vitatkozni kezdtek vele. Az ég bõ³⁹³ való csoda je let kö vetel tek tő le, hogy meg viz s gál ják³⁹⁴

még in ká bb az, hogy a 10. vers ta nú sá ga sze rint az em be rek el bo csá tá sa után Jé zus „rö g tön ha jó ba szállt ta nít vá nya i va leyütt”. Hogy ke rül tek hir te len ha jó k a pus z tá ba, és ho gyan le het a pusztá ban víz re száll ni? A ne héz ség ma gá tól meg szû nik, ha Kafarnaumot tart juk hely szín nek, hi szen az a Genezáreti-tó part ján te rül el.

³⁸⁵ A 6,41-be li *eulogein*-nel szem ben itt az eu charis ti kus nyel vezet hez job ban al kal maz ko dó (al kal ma zott?, vö. 292. láb j., 2. bek.) *eukharis tein* áll; a 7. vers ben vi szont már itt is az *eulogein*-nel ta lál ko zunk.

³⁸⁶ Vö. 300. láb j.

³⁸⁷ Vö. 301. láb j.

³⁸⁸ A *perisszeuma* „fö lös le get” és „ma ra dé kot” is je lent, a ho gyan ki vé tel nél kül min den for dí tá s ér tel me zi (ta lán ez ha tott vis za a 6,43 for dí tá sá ra?, vö. 301. láb j.), de „bõ sé get” is je lent, ami szé pen be le il lik a konkrét szö veg ös sze füg ges be (sok apró da bra ba tör het te a hét ke nye ret) és az esemé ny ál ta lunk ad ott ma gyar áza tá ba is.

³⁸⁹ A 6,43-be li *kophinosz*-szal („hord eszköz”) el len tét ben itt asz *pürisz* ki fe je zés ta lál ha tó. Ezek a fo nott ko sa rak ház tar tá si cél ra ké szül tek, ezért a nem ki csí nyí tő szó al ak el lené re le het ne ko sár ká knak is for dí ta ni őket.

³⁹⁰ Vö. 304. láb j. A „négy szer sok” ta lán négy ván dor cso por tot je lent.

³⁹¹ Mind má ig azo no sí tat lan (tó par ti) te le pü lés. A név meg ör zé se e ha gy o má ny vá ló dí sá ga mel lett szól, mert tel je sen je lenté k te len hely ség ne ve ket nem szok tak ki ta lál ni.

³⁹² Fel te he tő en azt je len ti: Dalmanuta vi dé ké re (vö. 10. v.).

³⁹³ Ez Isten ne vé nek kö rül írá sa, va gy is Isten től vá ló csoda je let kö vetel tek.

³⁹⁴ Hagyományos fordításokban: „[meg]kísértsék”, vagy enyhébben: „próbára tegyék”. Ezek hez aki fe je zés hez azon ba ne le ve a rossz in du lat kép ze te tár sul, amit nem kell min den kép pen fel té te le z nünk, ezért hasz nál juk mi in ká bb a gö rö g ki fe je zés „meg viz s gál, ki ku tat” ér tel mét, amit mai nyel ven ú gy is mond hat nánk, „tesz tel”. Szél le mi el len fe lei va gy a vá ló dí si ve ze tők mé l tán é rez het ték kö te les sé gük nek, hogy meg viz s gál ják Jé zust,

8,12–13

őt. (12) Lényelemmélyéig³⁹⁵ [megrendülten] felsőhajtott³⁹⁶, és így szólt: „**Miért követel csodajele a nemzedék? Amen**”³⁹⁷, **mondom nektek: [Ezt meg azt tegye velem Isten]**³⁹⁸, **ha adatik [tőle]**³⁹⁹ **csodajele ennek a nemzedéknek!**”⁴⁰⁰ (13) Ezzel otthagya

hi szen nem felelt meg az „igaz hitűség”, va gyis a törvény- és ha gyo mányhűség követelményeinek. Mivel nem találtak perdöntő szempontot, azt követelték, vesse alá magát istenítéletnek: adjon Isten től jövő csodabizonyítékot küldetésének hitelisége mellet (ld. még Mk 11,27-33; 15,32; Mt 4,3-7; 26,67-68; Lk 11,29-30). Vö. 400. lábj.

³⁹⁵ Az ere de ti ben: *en pneumati autú*. A „pneuma” nem azonos a „lélekkel” (*pszükhé*), hanem valaki nek a „szelleme”, lényeglényegét jelenti (ld. a lélek tanban az „én” és a „mély-én” különbségét, amit a köznyelv is világo san ki fejez az „én” és a „magam” megkülönböztetésével, pl. „én rosszul éreztem magam, nem bírtam magammal” stb.).

³⁹⁶ Vö. 369. lábj. Megrendültségének oka: tehetetlensége ellenfeleivel szemben, és csálódottságában.

³⁹⁷ „Úgy legyen”, „valóban”. Héber ere de tû záró, ill. nyomatékosító szó, amely valószínűleg átkeült a görögbe és a latinba. Körü l írás sal így is fordíthatnánk: „Így van ez, és meg is mondom nektek...”

³⁹⁸ Értelmezésükben be kell tölteni ide ezt a feltevést önátkozási formát, viszont nem kell szószentírte ni: a népnyelv az abszolút bizonyosság kifejezésére használta.

³⁹⁹ Va gyis Isten től, ld. 59. lábj. A ki fejezés értelmezése hát: „Szó sem lehet arról, hogy Isten csodajele t adjon...”

⁴⁰⁰ Jézuskétségtelenül végbe vitt karizmatikus gyógyításokat (vö. 249. lábj.), de kategóri kusan elvetette, hogy „csodajellekkel”, Isten látványos beavatkozásával *igazolja* ön magát vagy küldetését (s ezzel Izra el egész vallástörténelem-értelmezését tagadtam).

Függetlenül attól, hogy „a természet törvényeinek felfüggesztése” szempontjából mi lehetséges, és mi nem (ami amúgy is anakronisztikus kérdés Jézusra vonatkoztatva), két súlyos oka is van annak, hogy Jézus irtóztott a „csodajellektől”: 1) Jézus számára Isten megta pasztaló ság (vö. 1,9-11), ezért nincs szükség arra, hogy „töb bet” mondjon el róla vagy mutasson meg belő le, mint amennyit „a szívében tud” róla (vö. Mt 5,8). 2) Jézus szemében Isten isteni mivolta szeretében mutatkozik meg. A szereteten azonban nem „bizonyítható” szigorúan racionális érvekkel vagy „kézzel fogható” történetekkel. Így tehát Isten (léte, „működése” és) szeretete sem „bizonyítható”, még „csodákkal” sem – csak az iránta támasztott bíztalommal (vö. 24. lábj.) lehet ta pasztaló ság szeretete től. (Ezért aztán az is *lehetetlen*, hogy Jézus „csodákkal” „bizonyítsa” isteni küldetését.)

Jézus (és általában Isten köve tei) megvizsgálásának mondot tak mi att csak két alkalmas esz köze lehet: a romlatlan emberi szív érzékenysége (vö. Mt 5,8; Mk 3,4) és „a próféta gyümölcseinek” szemrevétele (Mt 7,16).

őket⁴⁰¹, ismét be szállt [a hajóba], és elment a túl só partra.

(14)⁴⁰² Csak hogy [a tanítványok] el felejtették a kenyeret [magukkal] vinni, és csak egy kenyér volt velük a hajóban.⁽¹⁵⁾⁴⁰³ [Jézus] viszont rájuk parancsolt⁴⁰⁴, mondván: „**Vigyázzatok!**⁴⁰⁵ **Óvakodjatok a farizeusok kovásztól**⁴⁰⁶ **és Heródes kovásztól!**”⁴⁰⁷ (16) És

Elgondolkodtató, hogy Jézus határozott elutasítása ellenére már az evangélisták is „nagyüzemileg” használják a „csodabizonyítékokat”, s a katolikus egyház is mindmáig legalább két „bizonyító csodát” követel a szenttéavatáshoz.

⁴⁰¹ El fogyott a türelme? Ez is lehetséges (vö. Lk 22,38), azonban a tanítványok számára az értelem áldatalt *tutolsó segítés* igényű lépés lenne, ha nyugton hagyja őket, hiszen a további érveles csak megkeményítené őket védekező magatartásukban.

⁴⁰² A 14,16–21. verseknek ez a (kínos) meseterkelt megfogalmazása és sorrendje minden bizonnyal az evangélium vég szerkesztőjétől származik, ennek ellenére hűen tükrözi Jézus mondanivalóját. (A feltételezhető ere de ti sorrend: „Miért vitatkoztok...? Nem emlékeztek...? Még mindig nem fogjátok föl...? Megkövegett...?” A 21. vers így már főlős lehetséges értelés.)

⁴⁰³ A 15. vers tartalma ere de ti legnemebben az össze függésben hangzott el, csak a kenyér-kovász képzetársítás miatt helyezte ide az evangélista.

⁴⁰⁴ Márk egyszerű és kisése matius nyelveze tényszerűen min dig szószentimentvenni. A „rájuk parancsolt” értelem: „lelkükre kötötte, figyelmeztette őket”.

⁴⁰⁵ Szószentiment: „[Jól] néztek oda!” Vagyis: „[Éberen] figyeljtek!”

⁴⁰⁶ A kovász erjesztőanyag, amely átalakítja azt a másikat anyagot, amelybe belekeverül. Az iga és jó kovász Jézus személyében Is ten or szágnak szellem, amelynek az a rendeltetése, hogy fokozatosan át hasa-át alakítsa egész Izraelt (vö. Mt 13,33).

Nem könnyű meghatározni, mit értett Jézus a farizeusok szellemén. Bárbe tartozik a képzetársítás, mégsem lehet erre egyszerűsíteni (ahogy Lk 12,1 teszi), anélkül is kevésbé, mert ezt számoss farizeus is kárhoztatta; valószínűbb, hogy arra a teológiai és magatartásgondolat, amely „*Istendicsőségét fontosabbnak tartotta*”, mint a rászoruló ember társak iránti megértést, és azok megsegítését (vö. Mk 2,5–9; 2,16–17; 3,2–4; Mt 9,10–13; 12,7; Lk 7,36–50; 18,10–14 stb.). Két ség telen: aho vá ez a szellembe hatol, ott megakadályozza, hogy a valódi Istenszándékai érvényre jussanak.

⁴⁰⁷ Lehetséges, hogy valóban Jézus kapcsolta egybe a két figyelmeztést, de az is lehetséges, hogy csak Márk vonta össze őket a közös „kovász” címszó alapján. Minden esetben ahol e két „erjesztőanyag”, a valósi ideológia és a politikai hatalom össze kapcsolódik, ott valóban nagy veszély fenyegeti az („Is ten or szágnak keveső”) embert (vö. 434. lábj.).

8,17–22

aról vi táztak egymással, hogy nincs kenyerük. (17) Amikor [Jézus] észrevette ezt, így szólt hozzájuk: „**Miért vitatkoztok azon, hogy nincs kenyeretek? Még min dig nem fogjátok föl, és nem is értitek? Megkövesedett a szívetek?** (18) *Van szemetek, mégsem láttok? És van fületek, mégsem hallotok?* (19) **Nem emlékeztek, hogy amikor az öt kenyeret megtörttem az öt ször sok⁴¹⁰ [em ber nek], hány tele hordszköznyi⁴¹¹ kenyérdarabot vettetek át⁴¹²?**” Azt mondták neki: „Ti zenketőt.” (20) „**És amikor hét [kenyeret] megtörttem meg] a négy szer sok⁴¹³ [em ber nek], hány tele föntt kósárnyi kenyérdarabot vettetek át?**” Azt mondták: „He tet.” (21) Erre így szólt hozzájuk: „**Még min dig nem értitek?**” (21)⁴¹⁴

(22)⁴¹⁵ Betsaidába értek. Ekkor egy vakot vittek hozzá-

⁴⁰⁸ Heródes börtönbe zárta és ki végezte keresztelő Jánost (6,17–29); embe-re ita farizeusok bevonták Jézus elleni összeesküvésükbe (3,6); Heródest nyugtalanította Jézus működése (6,14–16); a farizeusok szerint Heródes meg akarja öletni Jézust is (Lk 13,31). Ezek alapján azt mondhatjuk: „Heródes kovásza” valószínűleg a *bénító félelem légköre*, amelyet a zsarnok mint valami fertőző betegséget terjesztett magakörül, hogy elfojtsa Isten ügyének, vagyis az emberigazi fel-szabódításának képvi-se-létét. Jézus is méltelenítva tanítványait a ragálytól, különösen az ún. üldöz-té-si mon-dá-sok-ban (pl. Mk 8,34; Lk 9,23; vö. Mt 16,22–23).

⁴⁰⁹ Több ószóvetési helyre (Iz 6,10; Jer 5,21; Ez 12,2) utaló „idéz”, valószínűleg az evangélistabetoldása, amellyel a 4,11–12-re utal ironikusan.

⁴¹⁰ Vö. 304. lábj.

⁴¹¹ Vö. 302. lábj.

⁴¹² Vö. 301. lábj.

⁴¹³ Vö. 390. lábj.

⁴¹⁴ Ez a történet megmutatja Jézus nagy-nagy *magányát* (ld. már 6,4; 7,18–19), illetve keserű szenvedés *sikertelensége* miatt (vö. 486. lábj.). A hozzá legközelebb állók kisgyerekeként ci-vakodnak a túl kevés kenyér birtoklásáért: Ki a felelős azért, hogy kevés van? Kinek van joga a megelévdöz? Képtelene-k voltak még eljutni az „én kenyermel” a „mi kenyermel” (vö. Mt 6,11). A korábbi két kenyérmegosztásból sem tanultak meg, hogy hiány esetén egyszerűen *meg kell osztanunk* egymással a meglévő keveset. Agyuk nem volt képes összekapcsolni a *kenyerhiányt* és a *kenyérmegosztást*, mert szívük ki-száradt, megkövesedett, érzéketlen volt – még hozzá Jézus közvetlen köz-lé-be-n...

⁴¹⁵ Senki sem mondhatja meg, mire *képes* Isten, és mire *nem*, és egy-egy konkrét esetben még azt sem, *mit akar* Isten, és *mit nem*. Ezért *elvileg* az sem zárható ki, hogy Isten képes „a természet törvényeit fel-függesztő” „csodákat” végbe-vinni, s ugyan-így az ő kö-ve-tei is. A magunk részéről azon *bangya korlatilag* ki-zár-ju-k-ezt a-le-hető-sé-get, egyrészt mert ellen-tét-ben áll na Isten *egy-te-me-s* (nem személyválogató, nem kivételező, nem önkényes) szeretetével, másrészt mert *varázslóvá-fokozná-le* a Te rem-tőt. Et-től el-te-kint-ve is *még* leg-alább *négylehetőség* van az alábbi gyógyítás értelmézésére:

zá, és kér ve kér ték, hogy érint se meg. (23) Kézenfogva a vakot, kivezette őt a faluból⁴¹⁶, ráköpött a szemére, rátette a kezét, és megkérdezte tőle: „**Látsz-e valamit?**” (24) [Az] felnézett, és azt mondta: „Látom az embereket, mert mint fákat⁴¹⁷ látom őket járkalni.”⁴¹⁸ (25) Ez után ismét rátette a kezét a szemére, mire [ő] kö-

1) Nagyságának kiemelésére, illetve fokozására (istenítésére?) egy abbana korban *közismert hellenista csodamotívumot alkalmaztak Jézusra*: Jézus az *Aszklépioszt* vagy *Szerapiszt* felülmúló *theiosz anér* (= is te ni fér fi), aki amazoknál is nagyobb erővel „tesz lá tó vá va ko kat”, és „le cse n de sí ti a vi hart” vagy „a ví zen jár” ha tal má nak bi zo nyí tá sá ra (ld. még 186., 310. és 638. lábj.).

2) A vak gyógyítást *sátjelképes* elbeszélésként lehet fel fogni: annak jel képe ként, hogy Jézus szel le mi ér te lem ben tet te „lá tó vá”, az igaz sá got vagy a he lyes utat fel is me rő vé azo kat, akik „a ső tét ség ben és a ha lál ár nyé ká ban lak tak” (Lk 1,79; Mt 4,16) – mint ahogy „a vi zet bor rá vál toz tat ni” ki fe je zés is azt je len tet te abba na kor ban, hogy „bű nő ső ket meg té rí te ni” (vö. Jn 2,9). E mel lett az ér tel me zés mel lett szól hat, hogy a betszaidai vak meggyógyításának története közvetlenül a „Kicsoda Jézus?” (8,27-30.31-33) problematikát tárgyaló szakaszt előzi meg, illetve az evangéliumnak a 8,27-tel kezdődő „új fe je ze tét” szin tén egy vak, Bartimeusz gyógyítást a szakasz történetébe zárja majd le (10,46-52).

3) Feltételezhető, hogy Jézus (más nagy gyógyítókhoz hasonlóan) bánni tudott az átlag emberszámaira ismeretlenkülönleges erővel, amelyek ugyan „a ter mé szet tör vé nye i nek” ke re tén be lül mo zog nak, rejtett ségük és nagy ságuk mi att azon ban még is rend kí vü li ek.

4) *Pszichoszomatikus* ere de tû vak ság ról, il let ve an nak (az Is ten jó sá gá ba, il let ve Jé zus ba vetett bi za lom ere jéből fakadó!) pszi choszoma ti kus gyó gyí tá sá ról van szó; le het sé ges u gy an is, ho gy aki nem ké pes/akar ja lát ni a szá má ra el vi sel he tet len va ló sá got, az a szó szo ros ér tel mé ben fi zi ka i lag is meg va kul (mint ahogy más fé lel mek a szó szo ros ér tel mé ben meg bé nít ják, moz gás kép te len né te szik az em bert: ez a „be teg ség be me ne kü lés”, szak nyel ven a „*betegségnyereség*” köz ismert je lensé ge); a biz tonsá got, el rejtett sé get, el fo ga dást su gár zó gesz tu sok vi szont (ké zen fo gás, el kü lö nít és a tő meg ből, kéz rá té tel, nyál lal meg kenés) ké pe sek a vak ság hoz ve ze tő „görcs” fel ol dá sa ré vén ma gá ta vak sá got is meg szün tet ni („át vi te li má gia”). – Mi ezt az ál lás pon tot kép vi sel jük.

⁴¹⁶ Betsaidát az itt használt *kómé* helyett való já ban *polisz*-nak, vá ros nak kel le ne ne vez ni; a szó vá lasz tá st ta lán Márk nak a vá ro si hel le niz mus sa szem ben iel lens zen ve ma gyar ázza.

⁴¹⁷ Fel tû nő a ha son ló ság a gö rög ó kor leg hí re sebb „is te ni or vo sa”, Aszklé pi osz epi daus zi (ál om-)szen té lyé ben ta lált 18. szá mú cso da be szá mó ló val: „Ha lie is zi Al ké tasz. Ez vak volt, és ál mot lá tott: Azt ál mod ta, ho gy Is ten jött el hoz zá, és uj ja i val meg nyi tot ta a sze mét, mire elő ször a szen té ly fá it lát ta meg. Ami kor meg vir radt, egész sé ge sen ha gy ta el a szen té lyt.”

⁴¹⁸ Homályos szerkezetű, nehezen fordítható mondat; szó szerint: „...mert mint fákat látok járkalókat”.

rültekintett⁴¹⁹, és rend be jött, és min dent tisztán látt⁴²⁰. (26) Ekkor haza küldte őt, mondván: „**Még a fa lu ba se menj be!**”⁴²¹

(27) Jézus és tanítványai ez után ki mentek a Fülöp Cézáréja⁴²² körüli falvakba. Az úton megkérdezte tanítványait⁴²³, és így szólt hozzájuk: „**Mit mondanak az emberekről, ki a gyokér?**” (28) Azok pedig azt mondták neki: „[Azt, hogy] Keresztelő János⁴²⁴, mások [azt, hogy] Ilés⁴²⁵, [ismét] mások pedig [azt, hogy] a próféták egyike⁴²⁶.” (29) Ekkor megkérdezte őket: „**De ti, mit mondotok [ti], ki a gyokér?**” Péter felelt, és ezt mondta neki⁴²⁷: „Te vagy a Messiás⁴²⁸.” (30) Erre keményen rájuk szólt,

⁴¹⁹Másik lehetséges fordítás: „éle sen oda nézett”.

⁴²⁰Másik lehetséges fordítás: „messzi re/messziről látt mindent”. – A fokozatos gyógyulás a 415. lábj. 4. lehetősége értelmében a do log termé sze téből fakadhat: a beteg csak fokozatosan tud visszatérni abba a világba, amelyből a „szervhez kötött önlelkielégülésbe” menekült.

⁴²¹A bevezetést (22. v.) figyelembe véve csak akkor van értelme ennek a fel szó lí tá s nak, ha az ille tő nem a szó ban for gó fa lu ba (Betsaidába) való volt, ha nem más hon nan vit ték oda. – Más szö veg vál to za tok is van nak; ezek kö zös lé nye ge: „Menj haza, és ha ne tán be mész a fa lu ba, sen ki nek se mondj sem mit!”

⁴²²Város a Jordán forrás vidékén, 40 km-re északra Betsaidától. (Vö. 278. lábj.)

⁴²³Ez az érdeklődés nem hiúságból fakad, ha nem a je ru zsá le mi útra készülve (vö. 10,1.32) Jézus tudni akarja, mit vár tőle a nép, illetve tanítványi köre.

⁴²⁴Akár Heródesz babonás elképzelésének értelmében gondolják (6,16), akár úgy, hogy Jézus János művét folytatja anélkül, hogy szel le mé ben, té ved nek (vö. Mk 2,18-19; Mt 11,2-6.7-10.12-13.16-19).

⁴²⁵Ez is tévedés, mert Jézus határozottan elvetette Ilés szel le mé t (Lk 9,51-56; vö. még Mt 11,13).

⁴²⁶Ez *nem igaz*, ha Lk 9,8-nak meg fe le lő en ér tet ték, vagy úgy, hogy egyi ke a kor szá mos apo ka lip ti kus pró fé tá já nak, de bi zo nyos ér te lem ben *igaz*, ha a klasszi kus pró fé tai *szerepet* ér tet ték raj ta; ugyan ak kor Jézus nem sorolta be magát egyszerűen a többi próféta közé (ld. Mk 12,1-6; Lk 10,23-24).

⁴²⁷Értelem szerűen így is lehetne fordítani: „Péter felelt: Mi azt mondjuk, te vagy a Mes si ás.”

⁴²⁸Az eredeti ben olvasható *khrisztosz* („Krisztus”) szó szerinti fordítása a héber „föl kent” szónak. – A „mes si ás” cím több ér tel met is ho do zott (prófétai, papi, királyi messiás), Jézus korának köz gondol ko dás á ban azon ban (és itt ép pen er ről van szó!) har cos po li ti kai sza ba dí tó nak szá mí tott: az vár ták tő le, hogy meg sza ba dí tja Iz ra elt a „po gány” ró mai el nyom á stól.

hogy senki nek se beszélje nek ő ró la.⁴²⁹

(31) Ez után⁴³⁰ el kezdte [arra]⁴³¹ tanítani⁴³² őket, hogy „**az**

⁴²⁹ Jézus sehogyan sem foglalt állást Péter véleményével kapcsolatban!! Márcsak a messiási cím (elvi) többértelműség miatt sem válaszolhatott egy sze rû igen nel (még utalás sze rû en sem), de azért sem, mert a köz gondolkodásbeli értelmzését határozot tan vissza kellett volna utasítania; ráadásul – noha minden fajta messiás várást elutasított (ld. 12,35-37) – Istenről szóló üzenetével még is csak valamiféle „messiási” küldetés akart jeljesítenni: na gyon is konkrét „üdvösségre” akarta vezetni népét, igazi politi kai, társadalmi, vallási stb. szabadságra és békére (vö. Lk 4,17-21; 13,34-35; 19,42 – vagy Mt 5,41). Jézus állást-nem-foglalását tehát semmiképp sem lehet Péterrel egyetértésként értelmezni, mint ahogy a népel képzéseivel való egyetértésként sem.

Meg erősíti ezt, hogy Péter nyilvánvalóan igenlést várt Jézustól (ahogyan ezt Máté 16,17 majd be told ja), mint ahogy az evangélium első olvasói is, akik már Messiásnak tartották Jézust. Az evangélium feliratainak tanúsága sze rint (1,1) Márk is an nak tar tot ták Jézust. Az evangélium feliratainak tanúsága sze rint Jézus egyetértett Péter fel fogásával, aligha hallgatta volna el! (Írói tisztessége elismeréséért me!

Jézus csak annyit mond itt, hogy „senki nek se beszélje nek ő ró la” (*peri autú*): A tanítványoknak *nem* Jézus személyét kell igehirdetésük központjába állítaniuk, ha nem Jézusnak Istenről és az országáról szóló üzenetét, és azt tettenéi kel is hi te le sí te ni ük kell (vö. 6,12-13). (Amők és utó da ik ezt ugyan úgy figyelmen kívül hagy ták, mint Jézus egyéb útmutatásait...)

⁴³⁰ A szövegösszefüggés logikája (ld. 431. lábj.) igazolja, hogy az egy sze rû „és”-t „ez után”-nal fordítjuk (vö. Mt 16,21).

⁴³¹ Jézus *mostantól* kijózanító megállapítások kateszarról, *kicsoda ő* („ember fia” = egy sze rû ember, ld. 68. lábj.), és en nek kö vet kez té ben *mi vel kell számolnia* (amaga korlátaival, ellenállással, elutasítással, sok szenvedéssel – de Isten meg nem szűnő gondoskodásával is: „három nap múltán talpra állítja majd”); ezzel a tanítványsal *tanítványai messiási illúzióit akarja lerombolni* (közvetve ez is meg erősíti, hogy a 30. v. sem mi képp sem ér tel mez he tő úgy, mint ha egyet értett volna Péter „hitvallásával”, vö. 429. lábj.).

⁴³² Márk (8,31; 9,31; 10,33) és nyomaiban Máté meg Lukács három-három „jövedőlést” közöl a Jézusra váró szenvedésekről. Ezek kétségte lenül tartalmaznak történeti leg hi te les ele me ket, de azokat *csak a hús vét utá ni* prédikációkban fűzték össze és bővítették a passió történet össze foglalásai vá (egy re pontosabb részleteket szövebeljük, például Jézus leköp dő sé sét és megostorozását), és csak *utólag* állították be őket úgy, *mintha* Jézus csodás módon előre tudott volna, illetve megjövedőlt volna mindent; a végén aztán Máténál (28,5) és Lukácsnál (24,6-7) a hús véti angyal emlékezteti a tanítványokat „a jövedőlések beteljesedésére”, ésezzel be zá rul „az ér vek láncolata”. *Valójában* szó sincs tehát jövedőlésekről, ezért ténylegesen csak a reális várható szenvedések bejelentéséről beszélhetünk.

**emberfiának⁴³³ sokat kell⁴³⁴ szenvednie⁴³⁵, mint alkalmatlan-
nak⁴³⁶ el kell vettetnie⁴³⁷ a vénnek⁴³⁸, a főpapok⁴³⁹ és az írástu-
dók⁴⁴⁰ által⁴⁴¹, és meg kell öletnie⁴⁴², és há rom nap múl tán⁴⁴³ [új-
ból] talpra kell állnia⁴⁴⁴.”** (32) Egészen nyíltan beszélt [erről] a

⁴³³Értsd: „neki mint egy sze rû em ber nek...”; vö. 68. láb j. Jé zus rej tett hu-
mo ra és ír ó ni á ja is tük rő ző dik eb ben az ön meg je lő lés ben, mint ha csak azt
mon da ná: „Nem va gyok sem em ber alat ti lény („ör dög”, Unter mensch –
vö. 3,22), sem emberfeletti lény („messiás”, Übermensch – vö. 8,29);
nem va gyok sem ke ve sebb, sem több, mint em ber: em ber va gyok.”

⁴³⁴„Kell” (*dei*): Nem azért, mert va la mi fé le is te ni el ren de lés ezt ír ja elő, és
nem is azért, hogy „szenvedésével és feltámadásával megváltsa a vilá-
got”, aho gyan majd Pál ta nít ja, *ha* nem azért, mert eb ben a vi lág ban egy jé-
zu si prog ram mal fel lé pő em ber nek szük ség kép pen bele kell üt köz nie *a*
(*politikai és vallási*) *hatalom* ellen áll lá sá ba és (többé vagy kevésbé erő sza-
kos) meg tor ló in téz ke dé se i be (ld. 407. és 933., ill. 936. láb j. vége).

⁴³⁵Ez a szenvedés-be je len té se *ke l s ő* hi te les ele me.

⁴³⁶Ez az *apodokimadzein* ige je len té se. A val lá si ha tó sá gok „meg mér-
ték” Jézust, megfelel-e az általa hirdetett igénynek, miszerint ő Isten
„fia”, „kül döt te” – és „könnyű nek ta lál ták” (vö. 12,10).

⁴³⁷Ez a szenvedés-be je len té se *második* hi te les ele me.

⁴³⁸Vö. 322. láb j.

⁴³⁹A hi va tal ban lévő fő pap, az egy ko ri fő pap ok, sőt azok nak az elő ke lő
csa lá dok nak a tag jai is, akik kö zül a fő pa po kat vá lasz tot ták. Fel ada tuk
az istentiszteletkirányítása és fel ügye lete, a templom kincstár kezelése
és a bí rás ko dás volt. Tag jai vol tak a Fő ta nács nak is (ld. 913. láb j.).

⁴⁴⁰Hi va tás szerű en fog lal koz ta ka Szent írás értel mezé sé vel. Kép vi se lő ik
a Fő ta nács ba is be ju tot tak. Vö. 30. és 62-63. láb j.

⁴⁴¹Le het sé ges, hogy Jé zus ezt ilyen rész le te ző en mond ta el, de nem te-
kinthet jük bi ztos nak.

⁴⁴²Jé zus bi zto san szá mol te zze la *lehetőséggel* is, de az utol só pil la na ti g re mé ny ke-
dett ab ban, hogy nem kö vet ke zik be (14,28.36), ezért ki vet tük a „kell” ha tá ly a alól.

⁴⁴³Ezt a „rö vid idő n be lül, ha ma ro san” je len té sű se mit iz muszt (a gö rög ben
meta treisz hémeras; vö. 14,58; 15,29) csak Máté és Luk ács ala kí t ja majd
át „a har ma dik na pon”-ra (*té trité hémera*): Ez az idő pont-rög zít és meg fe-
lel an nak a *krisztológiai irányultságnak*, hogy Jé zus „fel tá ma dás át” ki vé-
te les, cso das ze rű se mé ny ké nt értel mez zék, és „messi ási” meg „isten fi úi”
mi volt át „bi zo nyít sák” vele. En nek meg fe le lő en *mind a négy evan gé lis ta*
masszív ter mé sze ti cso da ké nt pré di kál ja majd Jé zus fel lé de sét, kü lő nö-
sen Já nos (20,24-29). *Jé zus azon ban* az apo ka lip ti ku sok nak „a vi lág vé-
gé hez” kö tő dő el kép ze lé sé vel szem ben azt hang sú lyoz za itt, hogy Is te na
ha lál után *hamaros an* új ból é let re kel ti az em bert (azaz nem csak őt, ha-
nem *minden* em bert – kö vet ke zés kép pen őt is, vö. 68. láb j.).

⁴⁴⁴Ez a szenvedés-be je len té se *negyedik* hi te les ele me (a *harmadikat* –

do logról. Erre Péter ma gá hoz von ta őt, és kez dett ke mé nyen be szél ni ve le⁴⁴⁵. (33) Ő azon ban meg fordult, ránézett tanít vá nyai ra⁴⁴⁶, ke mé nyen rá szó lt Pé ter re, és azt mond ta: „**Menj in nen mö gém⁴⁴⁷, sá tán⁴⁴⁸! Mert nem Isten [gon do la tai]⁴⁴⁹ jár nak a fe jed ben, ha nem az em bere kéi.**”⁴⁵⁰

„Isten kiszolgáltatja az emberfiát”: 9,31; 10,33 – ld. 500. lábj.). Az *anisztanai* (*anisztaszthai*) ige alap je len té se: fel ál lít, ma gas ba emel, talp ra állít, fel éb reszt, ill. fel áll, fel kel, fel emel ke dik, talp ra áll (lé nye gi leg azonos je len té sű ve le a pár hu za mos he lye ken, ill. ha son ló té má jú más mon dá sok ban hasz nált *egeirein*). Is ten ről mint az ab szo lút jó ság ról szer zett ta pasz ta la ta alap já n Jé zus azt ál lít ja, hogy a (ter mé sze tes vagy erő sza kos) ha lál sem szab ha tárt Is ten jó sá gá nak; ha egy szer a min de ne ket él tető Te rem tő szerető apaként, ABBA-ként viszonyul az emberhez, akkor nyilván nem fogja ha gy ni, hogy a ha lál az em ber pusztu lá sá t, meg sem mi sű lé sét okoz za, va gy is a ha lál után ismét „fel éb reszt ti, talp ra áll lít ja” „az em ber fi át”, az az az *em bert, minden em bert* – kö vet ke zés kép pen nem kell fél ni a gyil ko sok tól! Eb ben az is ben ne van, hogy Jé zus nem tart ja sa ját ki vált sá gá nak a fel tá ma dást, csak az egyetemes feltámadásba vetett hitét alkalmazza önmagára. (Nem is len ne hi te lük *minden* ta nít vá nyát „a ke reszt hor do zá sá ra” buz dí tó sza va i nak [34. v.], ha fel tá ma dást *csak ma gá nak* re mélt í gért vol na.) Nincs is szük ség te hát va la mi fé le „jö ven dő lést” fel té tele z nünk.

⁴⁴⁵En nek rész le te it ld. Mt 16,22-ben.

⁴⁴⁶A hely re i ga zítás ne kik is szól, his zen Pé ter az ő kép vi se le tük ben tet te „hitvallását”.

⁴⁴⁷Jé zus nem el za var ja Pé tert, ha nem oda kül di, ahol a ta nít vá ny he lye van, ha va ló ban *követni* (8,34; vö. 2,14; 10,28) akar ja mes te ré t, a he lyett hogy ő akar ná meg mu tat ni az utat: *mögötte*, az ő láb nyo má ban (1,17.20; 8,34!). Ugyan ezt a ki fe je zést ta láljuk Jé zus pusztai meg kí sér té sé nek le írá sá ban (Mt 4,10)!

⁴⁴⁸Ha nem akarunk át lép ni a fan tá zia bi ro dal má ba, és hű sé ge sek aka runk ma rad ni an nak a Jé zus nak a szel le mi sé gé hez is, aki sen kit sem mi nõ sí tett ör dö gi nek (ezt csak Jn 6,70 és 8,44 fog ta rá), ak kor ezt a meg szó lí tást csak így ér tel mez het jük: „A Sá tán be szél be lõ led!” A Sá tán, va gy is a (meg szemé lyes í tett) kí sér tő lát szó lag vallásos, teo ló gia i lag ki fo gás ta lan ér vek kel ál lít csap dát az em be rek nek, hogy le té rít se őket az Is ten nek tet sző út ról (vö. 158. lábj.). Most ugyan az zal az érv vel próbál ko zik Pé te ren ke resz tül, mint Lk 4,9-10-ben.

⁴⁴⁹Az ere de ti ben az áll: „nem Is te néi..., ha nem az em be re kéi”, amit le het ne úgy is for dí ta ni: „Is ten dol gai”; ér te lemszer ű a „gon do la tai, el kép ze lé sei, ter vei, szán dé kai, ügye” ki egé szí tés.

⁴⁵⁰A zsi dó val lá si ha gyo má nyok ta la já n áll va Pé te ra „min den ha tó” cso da te vő ben re mé ny ke dik, Jé zus vi szont jó za nul az ab szo lút mó don szerető, de *nem* bár mi re ké pes Is ten ben bí zik (vö. Lk 17,1), és mel let te tart ki, leg kö ze leb bi kö vető i nek el vesz té sét is koc káz tat va. Ld. még Mt 16,22-23!

(34) És összehívta a tömeget tanítványaival együtt, és így⁴⁵¹ szólott hozzájuk: „***Ha va la ki utá nam akar jön ni***⁴⁵², ***ta gad ja meg ön ma gát***⁴⁵³, ***és ve gye föl kereszt ge ren dá já t***⁴⁵⁴, és [úgy] ***kö- vessen en gem***⁴⁵⁵. (35)⁴⁵⁶ ***A ki ugyan is meg akar ja men te ni éle tét,***

⁴⁵¹ Va ló szí nû, hogy az itt kö vet ke ző jé zu si mon dás ere de ti leg két kü lön bö ző mon dás ból állt, s eze ket csak utó lag von ták össze. Az egyik így han goz ha tott: „Ha va la ki utá nam akar jön ni [értsd: kö vet ni akar ja az élet pél dá mat mint ta nít vá nyom], ta gad ja meg ma gát...”, a má sik pe dig: „Ha va la ki utá nam akar jön ni [értsd: ve lem akar jön ni, ti. Je ru zsá lem be], ve gye föl ke reszt ge ren dá já t...” E fel té te le zés mel lett szól egy részt az, hogy az első mon dás (pár hu za mos he lye) né hány Lk-kéziratban ön ál ló an ta lál ha tó meg, más részt pe dig az, hogy a má so dik mon dás eset le ges utó la gos ki küsz öböl sé nek (a Lk-szöveg ből) nincs kéz zel fog ha tó mo tí vum a.

⁴⁵² Szó sze rint: „*mögöttem* akar jön ni”. Vö. 26., 29. és 447. lábj.

⁴⁵³ A jé zu si gon do lat vi lág egé szé ben vizs gál va ez sem mi kép pen sem je lent he ti azt, hogy „egész sze mé lyi sé gét”, „a ma galé nye gét”, „iga zi én jét” vagy ha son ló kat, ha nem csak olyas mit, hogy „sa já t el gon do lá sa it és sa já t mér cé it”, ill. „ön fenn tar tá si ösz tő né t”, va gyis sze mé lyi sé gé nek azo kat a „ré sze it”, ame lyek út já ban áll nak Jé zus hû sé ges kö ve té sé nek. – Meg fon to lás ra ér de mes le het, hogy az ere de ti szö veg ben vissza ha tó név más áll (*heauton*), tehát Jé zus kö vető jé nek nem az „éle tét” (*pszükhé-jét*) kell *megtagadnia*, még ke vés bé „iga zi ön ma gát” (*pneumá-ját*); igaz, kész nek kell len nie arra, hogy „*tönkretegye*” az éle tét, de az más do log (ld. 35. v.).

⁴⁵⁴ A ke reszt ge ren da a ke reszt nek mint ki vég zé si esz köz nek a víz szin tes ága, ame lyet az el íté lt sok szor ma ga vitt a vesz tő hely re – va gyis mai meg fo gal ma zás ban az akasz tó fa egyi k ré szé ről van szó. Jé zus szó hasz ná lá tá ban a „ke reszt” *általánosságban* na k az el tő kélt ség nek a képe, ame ly a vértanú halál *kész sé gé* ti s ma gá ban fog lal ja: ő ma ga így jár ta út já t, és ezt az eltö ké ltsé get *minden* kö ve tő jé től is el vár ta (a mon dat be ve ze té se sze rint sza vai a tö meg nek is szól nak); *konkrétan* vi szont azt a koc ká za tot ne ve zi ne vén, ame llyel kü szö bön álló je ru zsá le mi út ja jár: aki *most* ve le akar men ni Je ru zsá lem be, an nak szá mol nia kell az zal, hogy ve le egy ütt őt is ki vég zik, akár meg kö ve zéssel, akár orgyil kossá g gal, akár ke reszt re fe szí té s sel (ld. még Mt 10,38). Mind a két vo nat kö zés ban arra szó lít ja fel kö ve tő it, hogy *ele ve* te kint sék ma gu kat ha lál ra í té l tek nek, és en nek meg fe le lő en vi sel ked je nek (éle tü kért nem kell ag gó d ni uk, vö. a kö vet ke ző, 35. v.).

Nem kell ebbense mi fé le fanatizmust látnunk, mert aki való ban sze ret, az az éle tét is koc ká ra te szi azo kért, aki ket sze ret, vagy azért az ügyért, ame ly nek va ló ban el kö te le zett je. (A ke reszt fel vétel é nek szó ké pe ma gá ban fog lal ja az erő szak men tes sé get is, hi szen aki *Jé zus szel le mé ben* vál lal ja a ki vég zés koc ká za tát, alig ha gon dol fe gy ve res harc ra.)

⁴⁵⁵ Az ef faj ta mon dá sok ban (vö. pl. Lk 6,46; 11,23; 14,26 vagy a „he gyi beszéd” vi szat érő „Én vi szont azt mon dom nek tek”-je) meg nyi lat ko zó

tönkre fogja ten ni, aki viszont tönkre te szi éle tét (ér tem és)⁴⁵⁷ az örö mü ze ne tét, meg fog ja men te ni azt. (36)⁴⁵⁸ Mit hasz nál ugyan is az ember nek, ha meg nyeri az egész vilá got, de az éle te kárt szenved? (37) Mit ad ha na u gy an is az em ber el len ér ték ké nt az éle téért? (38)⁴⁵⁹ Aki u gy an is szé gy ell en gem és az én sza va i ma t e há zas ság tő rő és bű nös nem ze dék el ő tt, azt az Em ber fia is szé gy ell ni fog ja, ami kor el jő n A ty ja di cső sé gé ben a szent an gy a lo k kal.”

9 (1)⁴⁶⁰ Majd azt mon d ta ne kik: „**Á men, mon dom nek tek: Van nak o ly a nok az itt ál lók kö ző tt, akik sem mi ké pp sem í z le lik meg a ha lál t**⁴⁶¹ **ad díg, amíg meg nem lát ják, hogy Is ten or szá-**

hal lat lan ve ze tői igény nek több fé le ma gy a rá za ta is le he t sé ges. A ha gy o má ny os ke resz té ny ség Jé zus is ten sé gé nek „bi zo nyí té kát” lát ja ben ne, kö zöm bös va gy el len sé ges kí vül ál lók vi szont Jé zus be te ges ön tel t sé gé nek „bi zo nyí té kát”. Ezek kel szem ben re á li sab b nak lát szik, ha va gy Jé zus két ségtelen ü l rend kí vü li (bár na gy on is me ga la po zott) szub jek tív bi zo nyossá gá nak meg nyi lat ko zá sa it lát ju ke mon dá sok ban, va gy ép pen ség gel sze ré ny sé gé nek je le it: „É n í gy és í gy lá tom a dol go kat, ezért tu dok fe le lős ge t vál lal ni – és ter mé sze tes, ho gy ha va la ki kö ve tő m nek a ka ra ja tar tani ma gát, szin tén í gy kell lát nia a dol go kat, és í gy kell vi sel ke d nie.”

⁴⁵⁶ Ez a jé zusi mon dás több fé le vál to zat ban ma radt fő nn; ere de ti nek a Lk 17,33-be li me go fal mazás lá tszik, ma gy a rá za tá ra ezért ot tesz ü nk kí sér le tet.

⁴⁵⁷ Bi zo ny os ké z í ra tok ből hi á ny zik – mé ltán, hi szen Jé zus nem ön ma gát tette kü ldeté se tár gy á vá, ha nem Is ten or szá gá nak örö mü ze ne tét (vö. 429. láb j. vé ge, to vá b bá pl. 10,35-40).

⁴⁵⁸ A 36-37. ver sköz hely sze rű böl csessé ge ket tar tal maz, sa já to san jé zu si mon dan i va lónél kül.

⁴⁵⁹ A bosszú állás szel lemét tükröz ő utolsó tag mon dat ról kö nnyen fel is mer he tő, ho gy ez utó la go san me go fal maz ott, apo ka lipti kus Em ber fia-mon dás. A ben ne me gbú jó jé zusi ig az sá g tar tal mat Lk 12,9 ő ri z te me g ti sz tán, ma gy a rá za tát ld. ott.

⁴⁶⁰ Akár ho gy an zaj lott is le az ere de ti tör té né s, és akár mi le gy en is a je len té se, an nyi bi ztos, ho gy le í rás á ban az evan gé lis ta szá mos ó szö vetsé gi ele met al kaalmaz (a sa ki ro da lom a teo fá niák, il le tve e pi fá ni ák „stí lus ele me i nek” is ne ve zi őket); il yen a „ma gas he gy” (ak in yil at ko ztat áshelye), a „fel vin ni” (az ál do zat be mu ta tás ra ut a ló kul ti kus fo ga lom), az „á ta la ku lás” (rés ze se d és Is ten di cső sé gé ben), a „túl vi lá gi” fé ny je len ség (az is te ni vi lá g ti ka i na k ész le lé se), a va kí tó an fe hér ru ha (men nyei lé nyek sa já to s sá ga), a fel h ő (Is ten je len lét é nek je l ké pe), a „men nyei hang” (ki nyi lat ko z ta tás).

⁴⁶¹ Szé pí tők ö rü l í rás, ha son ló an az „én ke ly hem ből in ni” ki fe je zés hez (10,38-39).